

การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง : กรณีศึกษา การจัดการเรียนการสอนในรายวิชาการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วิภาดา แสงนิมิตรชัยกุล พย.ม*

บทคัดย่อ

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ดูให้ความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากเป็นกระบวนการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ เป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนที่มีความสำคัญและสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาพยาบาล เนื่องจากเน้นกระบวนการคิด และการปฏิบัติจริงนำไปสู่การประยุกต์ใช้โดยผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ส่งเสริมให้เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้ตลอดชีวิต อีกทั้งช่วยพัฒนาสมรรถนะเชิงวิชาชีพพยาบาล ในการจัดการเรียนรู้อาจต้องคำนึงถึงองค์ประกอบที่สำคัญ 4 อย่าง ได้แก่ 1. ผู้เรียน 2. ผู้สอน 3. กระบวนการ และ 4. การประเมินผลสัมฤทธิ์ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมีหลายรูปแบบ ตัวอย่างเช่น การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นหลัก การเรียนรู้เป็นรายบุคคล และการเรียนรู้แบบแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นต้น ในบทความนี้จะนำเสนอตัวอย่างของการจัดการสอนด้วยวิธีดังกล่าวในรายวิชาการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น ที่คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สิ่งที่พบจากการจัดการสอนด้วยรูปแบบนี้มีผลดีต่อการเรียนรู้ของนักศึกษาช่วยให้สนใจในการเรียนมากขึ้น ช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการแก้ปัญหา และเกิดความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง แต่ในขณะเดียวกันก็มีสิ่งที่ควรพัฒนาในด้านผู้สอน ผู้เรียน และทรัพยากรการเรียนรู้ พร้อมทั้งนำเสนอแนวทางการพัฒนารูปแบบการสอน เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการจัดหลักสูตรการศึกษาพยาบาลที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ สร้างบัณฑิตพยาบาลที่มีศักยภาพให้แก่วงการวิชาชีพต่อไป

คำสำคัญ : การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง, การจัดการเรียนการสอน

* อาจารย์ประจำคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Student-Centered Learning: A Case Study of Instructional Model in the Nursing Care of Children and Adolescents Course at the Faculty of Nursing, Thammasat University

Wipada Sangnimitchaikul MNS*

Abstract

According to the National Education ACT, student-centered learning is an important instructional process which is mostly focused because it fosters learners' ability to naturally develop their full potential. Corresponding with the nursing curriculum, this method becomes significant as it emphasizes thinking process and actual practice, which results in the application and construction of knowledge by themselves. Moreover, the student-centered learning supported both lifelong learning and developed competencies of professional nurses. During the implementation process, four components need to be taken into consideration: 1) learners; 2) instructors; 3) process; and 4) evaluation. Some examples of student-centered learning models include problem-based learning, individual study, and self-study. This paper presents some examples of the models aforementioned in the nursing care of children and adolescents course offered by the Faculty of Nursing, Thammasat University. The findings indicated that these instructional models benefited students' learning by increasing their interested in learning, strengthening their thinking, analytic, and problem-solving skills, and promoting self directed learning. At the same time, it is essential for learning successful outcome by the development of the instructors, learners, and learning resources existed. This study then proposed certain ways to improve the instructional model and shared some experiences with implementing the nursing curriculum that aimed fundamentally at empowering learners and preparing potential nursing graduates for the professions.

Keywords : Student-Centered Learning, Instructional Model

* Lecture, Faculty of Nursing, Thammasat University

บทนำ

จากการวิเคราะห์ปัญหาสังคมส่วนหนึ่งเกิดจากความบกพร่องของระบบการศึกษา คือสังคมไทยไม่เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้เพราะระบบการเรียนการสอนเป็นลักษณะของการป้อนข้อมูลให้ท่องจำ ไม่กระตุ้นให้เกิดความอยากเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อย่างสร้างสรรค์ ตลอดจนไม่เห็นคุณค่าของการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตขาดการสอนให้ประเมินคุณค่าและประยุกต์ใช้อย่างถูกต้อง' การจัดหลักสูตรการศึกษาโดยใช้หลักการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student Centered Learning: SCL) ตามแนวทางที่กำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงน่าจะเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ เนื่องจากการจัดการศึกษาที่มุ่งส่งเสริม ให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ โดยที่ยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ เป็นการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิดให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนและได้ลงมือปฏิบัติจริงเพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้

จากพระราชบัญญัติการศึกษานี้ทำให้ทุกสถาบันการศึกษาต้องมีการปรับการเรียนการสอนให้มีความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง รวมทั้งการศึกษาในหลักสูตรพยาบาลก็เช่นกัน และจากการวิเคราะห์การเรียนรู้ในสาขาพยาบาลศาสตร์ก็พบว่า การเรียนรู้แบบท่องจำไม่ได้ทำให้เกิดการสร้างความคิดเชิงวิเคราะห์อย่างสร้างสรรค์ ไม่ได้มีการสร้างความใฝ่รู้และวิธีการเรียนรู้ตลอดชีวิตจะมีผลให้ไม่มุ่งพัฒนาตนเอง เมื่อประกอบวิชาชีพพยาบาลในอนาคต ความมีวิชาการในวิชาชีพก็จะเกิดขึ้นน้อย³ ผู้เรียนในหลักสูตรพยาบาลจะต้องศึกษาทั้งในรายวิชาความรู้พื้นฐานทั้งศาสตร์ทางการแพทย์ และด้านวิทยาศาสตร์ ชีวเคมี ฟิสิกส์ กายวิภาค ด้านสังคมและพฤติกรรมศาสตร์

กฎหมายและการบริหารระบบบริการสุขภาพ อีกทั้งมีการฝึกปฏิบัติในแหล่งฝึกทั้งโรงพยาบาลและชุมชน ซึ่งในบางรายวิชาเหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนแบบบรรยาย แต่ในรายวิชาที่มุ่งเน้นพัฒนาทักษะทางวิชาชีพ ต้องการพัฒนาคูณลักษณะของผู้เรียนให้สามารถประกอบวิชาชีพได้ตามสมรรถนะวิชาชีพพยาบาล อีกทั้งศาสตร์การพยาบาลเป็นศาสตร์ที่มีองค์ความรู้ซับซ้อน มีการขยายองค์ความรู้อย่างรวดเร็ว และเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม สำหรับการศึกษาหลักสูตรพยาบาลในชั้นปีที่สูงขึ้น จึงอาจไม่ใช่การสอนแบบบรรยายให้ผู้เรียนท่องจำ แต่ต้องเป็นวิธีการสอนที่ทำให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์การดูแลผู้รับบริการจริงได้ เกิดทักษะการแก้ปัญหาการทำงานเป็นทีม มีความสามารถในการตัดสินใจทางคลินิกมีความคิดอย่างมีวิจารณญาณ สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลเพื่อพัฒนาการ ปฏิบัติงานหรือสร้างประสบการณ์ชีวิต⁴ การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางจึงเป็นกระบวนการจัดการศึกษาที่มีความสำคัญและสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาพยาบาลเป็นอย่างมาก

แนวคิดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีแนวคิดมาจากปรัชญา Constructivism (แนวคิดการสรรค์สร้างความรู้) ซึ่งเป็นแนวคิดทางด้านจิตวิทยาและปรัชญาที่เชื่อว่า ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้จากสิ่งที่เขาเรียนรู้และเข้าใจ เป็นปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียนกับสถานการณ์ที่ได้รับกับผู้สอนและเพื่อน ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้โดยกลั่นกรองทักษะความรู้ผ่านกระบวนการคิดด้วยตนเองโดยผู้สอนไม่สามารถปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางปัญญา (Cognitive structure)

ของผู้เรียน แต่ผู้สอนสามารถช่วยจัดประสบการณ์การเรียนรู้ใหม่ให้ผู้เรียนพยายามปรับข้อมูลใหม่กับประสบการณ์ที่มีอยู่เดิมแล้วสร้างเป็นความรู้ใหม่⁵

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) นิยามไว้ว่าเป็นการจัดการศึกษาที่ถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด เป็นกระบวนการที่ให้ผู้เรียนแสวงหา และพัฒนาความรู้ได้ด้วยตนเองมีการฝึกและปฏิบัติในสภาพจริงของการทำงาน มีการเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนกับสังคมและการประยุกต์ใช้ มีการจัดกิจกรรมและกระบวนการให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินและสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ⁶

ชนาธิป พรกุล⁷ อธิบายว่าคือการเรียนรู้ที่เกิดจากการคิด การค้นคว้า การทดลอง และการสรุปเป็นความรู้โดยตัวผู้เรียนเอง ผู้สอนจะเปลี่ยนบทบาทหน้าที่จากการถ่ายทอดความรู้มาเป็นผู้วางแผน จัดการ ชี้แนะ และอำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียน จึงเป็นการจัดการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

วัลลีย์ สัตยาศัย⁷ ให้ความหมายว่า เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้รับผิดชอบ ในการเรียนรู้ของตนเอง โดยเป็นผู้สร้างเป้าหมายการเรียนรู้ วัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ แสวงหาแหล่งให้ความรู้ และเลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตน ตลอดจนการประเมินตนเอง โดยอาจอาศัยหรือไม่อาศัยความช่วยเหลือจากผู้อื่นก็ได้ ส่วนผู้สอนจะปรับเปลี่ยนบทบาทจากที่เคยเป็นในระบบการศึกษาที่ครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher Centered Learning) มาเป็นผู้ชี้แนะ สนับสนุน และช่วยเหลือ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองได้

คำนิยามใน Greenwood Dictionary of Education⁸ เป็นกระบวนการที่ให้ผู้เรียนเป็นผู้เลือกเนื้อหา กิจกรรม สื่อและผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ ผู้สอนให้โอกาสในการเรียนรู้ อย่างไรก็ตามการเกิดการเรียนรู้ร่วมกันเป็นที่ปรึกษาเพื่อ

พัฒนาทักษะที่ผู้เรียนต้องการ การเรียนรู้แบบนี้จะเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง มีการคงอยู่ของความรู้ และเกิดทัศนคติทางบวกต่อการสอน

สรุปได้ว่า การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้โดยผ่านกระบวนการคิดด้วยตนเอง ผู้เรียนจึงมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ ต้องมีส่วนร่วมในการกิจกรรมการเรียนลงมือคิดปฏิบัติจนนำไปสู่การสรุปความรู้ ส่วนผู้สอนเป็นผู้เอื้ออำนวยความสะดวกในกระบวนการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ลักษณะสำคัญของการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

จากการทบทวนวรรณกรรมสามารถสรุปลักษณะที่สำคัญของการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ได้ดังนี้

1. ผู้เรียน ต้องสามารถสร้างความรู้ ด้วยตนเอง และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ได้โดยผู้เรียน ต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ทำความเข้าใจวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ร่วมทำกิจกรรมตามที่ผู้สอนออกแบบ^{5,8}

2. ผู้สอน ถ่ายทอดความรู้ไปสู่ผู้เรียน โดยเปลี่ยน บทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ซึ่งมีบทบาทดังนี้คือ เป็นผู้จัดบรรยากาศให้เกิดการเรียนรู้ ผู้แนะนำ ผู้จัดระบบ ผู้ถามคำถาม ผู้สังเกต ผู้เสริมแรง ผู้ให้ข้อมูลย้อนกลับ และผู้ประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้

3. กระบวนการและเนื้อหา มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ลงมือคิด ปฏิบัติ สรุปความรู้ด้วยตนเอง ใช้กระบวนการกลุ่มให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ทั้งสมาชิก ในกลุ่มและระหว่างกลุ่มและปฏิสัมพันธ์กับผู้สอน^{8,9}

4. การประเมินผล จะวัดและประเมินผลในด้านทักษะ และความรู้ซึ่งเป็นการประเมินตามสภาพจริง (Authentic assessment) มีทั้งการประเมินความก้าวหน้าระหว่างเรียน (Formative assessment) และการประเมินตัดสินผลหลังจากเรียนเสร็จสิ้น (Summative assessment) โดย Formative assessment เป็นตัวช่วยพัฒนาศักยภาพและทัศนคติในการเรียนรู้ ส่งเสริมให้เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) การประเมินผลต้องให้ผู้เรียนได้ร่วมประเมินด้วย และผู้สอนต้องให้ข้อมูลประเมินผลย้อนกลับแก่ผู้เรียนเพื่อพัฒนาตนเอง^{5,8}

ประโยชน์และผลลัพธ์ต่อการเรียนรู้ของการจัดการเรียนการสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่ใช้กันมานาน เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องจากการจัดการศึกษาในระบบดั้งเดิมที่เน้นครูเป็นศูนย์กลาง โดยพบว่าการจัดการศึกษาด้วยรูปแบบนี้มีผลลัพธ์ที่ดีต่อผู้เรียนดังต่อไปนี้

1. ผู้เรียนได้รับประโยชน์เต็มที่ และได้รับการพัฒนาตรงตามความมุ่งหมาย เพราะการจัด รูปแบบการเรียนการสอนจะมุ่งเน้นที่ผู้เรียนเป็นหลัก และเกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง โดยให้มีส่วนร่วมตั้งแต่การกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ได้ลงมือปฏิบัติจริงในกิจกรรม ตลอดจนการประเมินตนเอง⁷
2. เพิ่มแรงจูงใจ หรือกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจในการเรียนรู้มากขึ้น^{3,7} เพราะเป็นการจัดการศึกษาที่ผู้เรียนมีส่วนร่วม และมุ่งไปที่ความต้องการของผู้เรียน จึงรู้สึกพึงพอใจมากกว่าการสอนแบบบรรยาย
3. เป็นวิธีที่นำไปสู่ความสามารถในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับวิชาชีพพยาบาลที่ ต้องขวนขวายศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลา⁷

4. เป็นวิธีการพัฒนาไปสู่ทักษะการแก้ปัญหาและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เพราะเป็นการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถตีความเปรียบเทียบบอกความแตกต่าง และคิดวิเคราะห์จากประสบการณ์การเรียนรู้^{3,4}

5. ผลของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ยังช่วยปรับเปลี่ยนจากระบบพยาบาลเป็นศูนย์กลาง (Nurse-Centered) มาเป็นระบบผู้รับบริการเป็นศูนย์กลาง (Client-Centered) เพราะพยาบาลจะนำหลักการมาใช้ในการดูแลผู้รับบริการมุ่งเน้นที่ประสบการณ์การดูแลสุขภาพ ให้ความสำคัญกับผู้รับบริการมากขึ้นกว่าสมัยก่อน ทำให้เกิดการพัฒนางานด้านการพยาบาลมากยิ่งขึ้นด้วย⁴

รูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษาตามแนวทางเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งมุ่งพัฒนาความรู้และความรู้ทางวิชาชีพ ทักษะชีวิต และทักษะทางสังคม ที่ปรากฏในวงการศึกษาไทยมีหลายรูปแบบ ดังนี้

1. การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นหลัก (Problem-based Learning: PBL) เป็นวิธีการที่เริ่มต้นด้วยการใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนไปศึกษาค้นคว้าแสวงหาความรู้ด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อนำมาใช้ในการแก้ปัญหา^{7,10}
2. การเรียนรู้เป็นรายบุคคล (Individual Study) คือการเรียนตัวต่อตัวระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน โดยให้ผู้เรียนกำหนดจุดมุ่งหมายการเรียนรู้⁷ ตัวอย่างรูปแบบการสอน เช่น การค้นคว้าอย่างอิสระการสอนแบบระดมสมอง แบบใช้เกมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน การมอบหมายงานเป็นรายบุคคล⁹ และมีเทคนิคอื่นๆ เพื่อช่วยให้การจัดการเรียนในกลุ่มใหญ่ยังสามารถใช้รูปแบบการ

เรียนรู้นี้ได้ เช่น เทคนิคการใช้แผนผังมโนทัศน์ (Concept Mapping) ที่ใช้ตรวจสอบความคิดของผู้เรียนเทคนิคพันธะสัญญาการเรียนรู้ (Learning Contracts) คือ สัญญาที่ผู้เรียนกับผู้สอนร่วมกันกำหนดใช้เป็นหลักยึดในการเรียน¹⁰

3. การเรียนรู้แบบสรคณิยม (Constructivism) เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ใหม่ของตนเองโดยเชื่อมโยงกับความรู้เดิมที่มีอยู่จากกิจกรรมการสอนที่ให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้า ทดลอง ระดมสมอง ฯลฯ ผู้สอนช่วยเหลือให้ผู้เรียนตรวจสอบความรู้ใหม่ที่ถูกต้อง^{3,10}

4. การสอนแบบเอส ไอ พี (SIP) เป็นรูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้นเพื่อฝึกทักษะการสอนให้กับผู้เรียนระดับอุดมศึกษา สาขาวิชาการศึกษา โดยให้ฝึกทดลองทักษะการสอนจริงอย่างเป็นระบบ¹⁰

5. การเรียนรู้แบบแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง (Self-Study) เช่น การจัดการเรียนการสอนแบบสืบค้น (Inquiry Instruction) การเรียนแบบค้นพบ (Discovery Learning) การเรียนแบบแก้ปัญหา (Problem Solving) การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) ผู้เรียนจะต้องค้นคว้าหาเหตุผลมาตอบหรือแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น การเรียนการสอนแบบนี้ใช้ในการเรียนรู้ทั้งที่เป็นรายบุคคล และกระบวนการกลุ่ม¹⁰

6. การเรียนรู้จากการทำงาน (Work-based Learning) เป็นวิธีการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการด้านการเรียนรู้เนื้อหา การฝึกปฏิบัติ ทักษะการคิด การอยู่ร่วมกันในสังคม ปฏิสัมพันธ์กับชุมชน โดยมีการร่วมมือกับแหล่งงานในชุมชน รับผิดชอบการจัดการเรียนการสอนร่วมกันตั้งแต่กำหนดวัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมและวิธีการประเมิน¹⁰

7. การเรียนรู้ที่เน้นการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ (Research-based Learning) การจัดการเรียนรู้ที่ใช้การวิจัยเป็นฐานเป็นกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้จากการศึกษาค้นคว้าและค้นพบข้อเท็จจริงต่างๆ ในเรื่องที่ศึกษาผ่านกระบวนการวิจัยอย่างเป็นระบบ⁹⁻¹⁰

8. การเรียนรู้ที่ใช้วิธีสร้างผลงานจากการ ตกผลึกทางปัญญา (Crystal-based Approach) โดยให้ผู้เรียนทำความเข้าใจในเนื้อหาและประเด็นหลักของรายวิชาจากการศึกษาวิเคราะห์เอกสารตามที่กำหนด แล้วให้ผู้เรียนพัฒนาแนวคิด เขียนเป็นผลงานตามแนวคิดของตนเองที่ผ่านการกลั่นกรองจนตกผลึกทางความคิดเป็นของตนเอง¹⁰

9. การเรียนรู้แบบโครงการ (Project-Based Learning) เป็นการให้ผู้เรียนได้ร่วมกันสำรวจ สังเกต และกำหนดเรื่องที่สนใจ วางแผน ทำโครงการร่วมกัน ศึกษาหาความรู้ ลงมือปฏิบัติงานตามแผนงาน จนได้ข้อค้นพบหรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ แล้วนำเสนออภิปรายผล และสรุปผลการเรียนรู้ที่ได้จากประสบการณ์⁹⁻¹⁰

ปัจจุบันในแวดวงการศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่ จัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในรูปแบบ ของการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นหลัก การเรียนรู้เป็นรายบุคคล และการเรียนรู้แบบแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ในรูปแบบของการประชุมปรึกษาทางการพยาบาลการศึกษาผู้ป่วย เฉพาะรายการสาธิต กรณีศึกษาการอภิปรายกลุ่มย่อย และการเรียนรู้เชิงประสบการณ์^{3,4,7,11}

ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

จากแนวคิดในการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางดังกล่าว จะพบว่ามีความแตกต่าง

หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นวิธีการที่ตรงกันข้ามกับการเรียนการสอนแบบ บรรยายโดยครู^{5,7,9} ดังนั้นการจัด การเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพจะต้องอาศัยปัจจัยต่างๆ ได้แก่

1. ผู้สอนต้องมีความสามารถในการวิเคราะห์ความสนใจ และความถนัดและศักยภาพของผู้เรียน สามารถบูรณาการการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนและบริบทที่อยู่ รู้จักวิธีวัดผลที่หลากหลายทั้ง ด้านกระบวนการด้านพฤติกรรมและด้านผลผลิต สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้

2. ผู้สอนจะต้องใช้วิธีสอนอย่างสมบูรณ์แบบเลือกใช้หลายๆ วิธี เพราะไม่มีวิธีการสอนใดที่ดีที่สุดต้องพิจารณาจากสาระการเรียนรู้ และเทคนิคการสอน วิธีการสอนที่นิยมใช้มีหลายวิธี เช่น การบรรยาย อภิปรายกลุ่มย่อย ทักษะศึกษาคูงาน ปฏิบัติจริง การใช้สื่อประกอบ การสาธิต การแสดงละครแสดงบทบาทสมมติ การใช้กรณีตัวอย่าง ใช้เกม ใช้สถานการณ์จำลอง และการใช้บทเรียนแบบโปรแกรม เป็นต้น⁹⁻¹⁰

3. ผู้เรียนต้องมีความพร้อมในการเรียนรู้ในองค์ประกอบหลัก 3 ประการคือ การเรียนรู้โดยการชี้นำตนเอง การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นหลัก และการเรียนรู้แบบกลุ่มย่อย¹²

4. ทรัพยากรการเรียนรู้อื่นๆ เช่น ตำราวารสาร คอมพิวเตอร์ สื่อการศึกษา ต้องมีความหลากหลาย และมีจำนวนเพียงพอกับความต้องการของผู้เรียน และควรเปิดให้สามารถเข้าใช้ได้ทุกวัน⁷

กรณีศึกษาการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในรายวิชาการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

จากปรัชญาของคณะที่มุ่งพัฒนาบัณฑิตให้เป็นพยาบาลที่มีความรู้ ทักษะ จริยธรรม มีคุณภาพ การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนต้องเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยใช้กระบวนการเรียนการสอนที่หลากหลาย เน้นการฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริงเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่นำไปใช้ประโยชน์ได้สูงสุด การพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน เน้นการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความสามารถในการแก้ปัญหา และการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม จึงเป็นแนวทางในการจัดการสอนของรายวิชาการพยาบาลรายวิชาการพยาบาลเด็กและวัยรุ่นเป็นหนึ่งในรายวิชาเฉพาะสาขาที่มุ่งผลิตบัณฑิตพยาบาลให้มีความรู้ในการพยาบาลเด็กฯ เริ่มการเรียนการสอนตั้งแต่ปีการศึกษา 2540 โดยส่วนใหญ่ใช้การสอนแบบใช้ปัญหาเป็นหลัก (PBL) และแบบบรรยาย ต่อมาเมื่อมีความต้องการผลิตพยาบาลเพิ่มทำให้จำนวนนักศึกษาเพิ่มขึ้น จึงต้องปรับรูปแบบการสอนให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์แต่ยึดหลักของการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

ปัจจุบัน ลักษณะ การจัดการเรียนการสอนแบบที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในรายวิชาการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น มี 2 รูปแบบ คือ แบบใช้ปัญหาเป็นหลัก (PBL) และแบบแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง (Self study) ลักษณะของรูปแบบการสอนทั้งสอง มีดังต่อไปนี้

1. การสอนแบบใช้ปัญหาเป็นหลัก (Problem-Based Learning: PBL) เป็นวิธีการสอนที่เป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาที่คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ PBL มีหลักการสำคัญคือผู้สอนต้องเลือกใช้สถานการณ์ปัญหาที่เหมาะสมเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้เพื่อนำมาใช้แก้ปัญหา โดยผู้เรียนเป็นผู้กำหนดทิศทางการเรียนรู้ด้วยตนเอง³ อาศัยกลยุทธ์ที่สำคัญ 4 ประการ คือ 1) บูรณาการของ

สาขาวิชา อันหมายถึง การผสมผสานกันของ สาขาวิชาตั้งแต่สองสาขาในการเรียนการสอน การเชื่อมโยง ความรู้กับการฝึกปฏิบัติ หรือ การเชื่อมโยงความรู้กับประสบการณ์ 2) กระบวนการแก้ปัญหา 3) การเรียนรู้โดยการกำกับตนเอง และ 4) การเรียนเป็นกลุ่มย่อย⁷ กระบวนการเรียนรู้ จะเริ่มป้อน “ปัญหา” ซึ่งผู้เรียนจะใช้กลไกดังกล่าว เพื่อแก้ปัญหา จนกระทั่งเกิดการเรียนรู้อย่าง สมบูรณ์ คือตั้งแต่การกระตุ้นความรู้เดิม การเสริม ความรู้ใหม่ที่เฉพาะเจาะจง และการต่อเติม ความรู้ด้วยการถามตอบคำถาม การจดบันทึก การอภิปรายร่วมกับผู้อื่น การสรุปข้อมูล ตลอดจน การตั้งสมมุติฐานและพิสูจน์สมมุติฐาน^{3,7} วิธีการสอนนี้ใช้ในบทเรียนการพยาบาลทารก คลอดก่อนกำหนด การพยาบาลเด็กที่มีปัญหาใน ระบบหายใจ การพยาบาลเด็กที่มีปัญหาในระบบ ทางเดินอาหาร และการพยาบาลเด็กโรคไข เลือดออก การดำเนินการจัดการเรียนการสอน แบบ PBL มีดังนี้

1.1. ขั้นตอนเตรียมความพร้อม

1.1.1) การเตรียมความพร้อมของผู้สอน เนื่องจากการสอนแบบ PBL จะแบ่งผู้เรียน ออกเป็นกลุ่มย่อย ต้องใช้ผู้สอนมากกว่า 1 คน ทำหน้าที่เป็น Tutor หรือ Facilitator จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมของกลุ่มผู้สอนทุกบทเรียน เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันในกระบวนการ และเนื้อหา โดยก่อนเปิดบทเรียนจะประชุม ร่วมกันเพื่อวิพากษ์เนื้อหาความรู้ พิจารณา คู่มือ อาจารย์ แผนการเรียนรู้ โจทย์สถานการณ์ เอกสารประกอบบทเรียน และซักถามข้อสงสัย ในบทเรียนจากอาจารย์ผู้สร้างบทเรียน

1.1.2) การเตรียมแหล่งทรัพยากร เช่น ตำรา วารสาร คอมพิวเตอร์ สื่อการศึกษา ห้องเรียน โสตทัศนูปกรณ์ต่างๆ ต้องตรวจสอบให้มีจำนวน เพียงพอกับนักศึกษาในแต่ละกลุ่มย่อย และต้อง จัดหาเอกสารวิชาการให้มีความทันสมัย

1.1.3) การเตรียมผู้เรียน ก่อนเปิด การศึกษาภาคที่ 1 นักศึกษาชั้นปีที่ 3 ต้องเข้าร่วม โครงการเตรียมความพร้อมต่อการเรียนโดยใช้ ปัญหาเป็นหลักซึ่งจะเป็นการ บรรยายให้นักศึกษา เข้าใจตั้งแต่หลักการเรียนการสอนบทบาทหน้าที่ และกระบวนการกลุ่ม เทคนิคการอ่านการสืบค้น ข้อมูล และฝึกปฏิบัติตามขั้นตอนการเรียนแบบ PBL เพื่อให้เข้าใจกระบวนการก่อนเริ่มเรียน และ ในรายวิชาจะกำหนดสัดส่วนของนักศึกษาในกลุ่มๆ ละ 11-12 คนต่อ tutor 1 คน เพื่อให้ นักศึกษาทุกคน ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการกลุ่ม

1.2 ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน แบบ PBL แบ่งออกเป็น 3 ระยะ 9 ขั้นตอนย่อย¹³

ระยะที่ 1 หรือเรียกว่า **Tutorial 1** “เปิดบทเรียน” ใช้ระยะเวลาในขั้นตอนนี้ 2 ชั่วโมง เป็นระยะ ศึกษาโจทย์สถานการณ์จนถึงกำหนด ประเด็น ที่จะต้องศึกษา

ขั้นตอนที่ 1 ทำความเข้าใจกับคำศัพท์และแนวคิด ในโจทย์สถานการณ์ โดยใช้ความรู้เดิมของ นักศึกษาหรือใช้พจนานุกรม โดย Tutor ช่วยสรุป ให้ถูกต้อง

ขั้นตอนที่ 2 นิยามปัญหา เป็นขั้นตอนของการตั้ง ประเด็นปัญหาจากโจทย์

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์ปัญหา เพื่อหาสาเหตุและผล กระทบที่อาจเกิดขึ้น โดยนักศึกษาใช้ความรู้เดิม มาอธิบายอย่างมีเหตุผล

ขั้นตอนที่ 4 กำหนดสมมุติฐาน เป็นการกำหนด กรอบแนวคิดของสถานการณ์ และตั้งสมมุติฐาน โดยนักศึกษาใช้ความรู้เดิมช่วยกันสรุป

ขั้นตอนที่ 5 จัดลำดับความสำคัญของสมมุติฐาน) ขั้นตอนที่ 6 กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เพื่อนำมาใช้พิสูจน์สมมุติฐาน โดยนักศึกษาร่วมกัน พิจารณาประเด็นที่ต้องศึกษา โดยมี Tutor ให้ข้อ เสนอแนะ และให้รายชื่อเอกสารหนังสือตำราที่ใช้ ในบทเรียนเพื่อให้ นักศึกษาได้เนื้อหาความรู้

ที่ครอบคลุมครบถ้วนตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้
ระยะที่ 2 แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง จะให้ระยะเวลา
 ศึกษานักศึกษาประมาณ 1 สัปดาห์

ขั้นตอนที่ 7 ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมจากภายนอก
 กลุ่ม นักศึกษาค้นคว้าหาเนื้อหาความรู้ตามที่
 กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์การเรียนรู้จากหนังสือ
 ตำรา วารสาร สื่อวีดิทัศน์ หรือสืบค้นข้อมูลใน
 อินเทอร์เน็ต ถ้านักศึกษามีข้อสงสัยนักศึกษาจะ
 สามารถปรึกษาอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ

สิ่งที่ผู้สอนได้เพิ่มเติมจากขั้นตอนตาม
 หลักการของ PBL คือ กำหนดให้นักศึกษาส่ง
 หัวข้อเนื้อหาที่ค้นคว้าได้ให้ tutor ประจำกลุ่มก่อน
 เพื่อเป็นการกำกับว่าได้ศึกษาเนื้อหาความรู้
 ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้

ก่อนการเรียนรู้ในระยะที่ 3 “ปิด บทเรียน”
 จะจัดเวลาให้ 1 ชั่วโมงเป็นการสรุปวัตถุประสงค์
 การเรียนรู้ในบทเรียนอย่างสั้น โดยอาจารย์ผู้สร้าง
 บทเรียนซึ่งถือ เป็นผู้เชี่ยวชาญในบทเรียน จะใช้
 รูปแบบการสอน แบบกิ่งบรรยายและอภิปราย
 กลุ่มใหญ่ให้นักศึกษา ร่วมแลกเปลี่ยนความรู้
 ซักถามข้อสงสัยในเนื้อหาความรู้ที่หามา แล้ว
 ผู้สอนช่วยสรุปองค์ความรู้ตามวัตถุประสงค์
 การเรียนรู้ในบทเรียน ให้เกิดความกระจ่างมากขึ้น
ระยะที่ 3 หรือเรียกว่า Tutorial 2 “ปิดบทเรียน”
 ใช้เวลา 3 ชั่วโมง โดยในระยษะนี้มีกิจกรรม ดังนี้
 ขั้นตอนที่ 8 สังเคราะห์และทดสอบข้อมูลที่หามา
 เพื่อเติม นักศึกษานำความรู้ใหม่ที่แสวงหามาเสนอ
 กลุ่ม แล้วช่วยกันพิจารณาว่าความรู้ที่ได้มาเพียงพอ
 ต่อการตอบสมมติฐานหรือไม่ สมาชิกกลุ่มจะ
 ร่วมกันอภิปรายเนื้อหา ที่ศึกษามาเพื่อทำความเข้าใจ
 ในความรู้ใหม่อย่างถูกต้องโดย Tutor
 ทำหน้าที่ช่วยสรุปความรู้ในแต่ละประเด็นหาก
 นักศึกษาในกลุ่มไม่สามารถหาข้อสรุปหรือ
 สังเคราะห์ความรู้ใหม่ได้

ขั้นตอนที่ 9 สรุปการเรียนรู้หลักและแนวคิด
 จากการศึกษาแก้ปัญหา นักศึกษาจะ ใช้ความรู้ที่ค้นหา
 มาอธิบายสถานการณ์ในโจทย์ สรุปการเรียนรู้
 และพิสูจน์สมมติฐานทั้งหมด

หลังจากจบกระบวนการเรียนแบบ PBL
 ทั้ง 9 ขั้นตอนแล้ว Tutor จะกระตุ้นให้นักศึกษา
 ทุกคนในกลุ่มได้แสดงความคิดเห็นต่อรูปแบบ
 การสอนกระบวนการกลุ่ม บทบาทของกลุ่ม และ
 ปัญหาอุปสรรคที่พบเพื่อให้เกิดการสะท้อนคิด
 ในมุมมองของนักศึกษา นำไปสู่การพัฒนาตนเอง
 ในการเรียนรู้ต่อไป

1.3 สรุปผลการเรียนรู้ของนักศึกษา
 โดยทั่วไปหลังเสร็จสิ้นการเรียนแบบ PBL ผู้สอน
 จะประเมินผลในเรื่องทักษะกระบวนการกลุ่ม
 ทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษา และ
 ประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้โดยใช้การสอบแบบ
 MCQ (multiple choice question) และ MEQ (modi-
 fied essay question) นอกจากนี้จะมีการ ประเมินผล
 ในเรื่องทักษะการคิดวิเคราะห์ของ นักศึกษาด้วย
 โดยให้นักศึกษาสรุปความรู้หลังจบบทเรียนใน
 ลักษณะของแผนผังมโนทัศน์ (concept mapping)
 หรือเขียนอธิบายสรุปประเด็นสำคัญตาม
 วัตถุประสงค์การเรียนรู้

**2. การเรียนรู้แบบแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง (Self
 study)** เป็นการให้ผู้เรียนศึกษาและแสวงหาความรู้
 ด้วยตนเองจากแหล่งความรู้ต่างๆ โดยมีอาจารย์
 ผู้เชี่ยวชาญในเนื้อหา 1 ท่านเป็นผู้รับผิดชอบ
 บทเรียนกำหนดประเด็นการเรียนรู้ โดยใช้วิธี
 การสอนใน 2 วิธีการคือ

2.1 ใช้การอภิปรายแบบสัมมนา
 (Seminar Group) มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียน
 ร่วมกันศึกษาค้นคว้า ใช้ในบทเรียนการพยาบาล
 เด็กที่มีปัญหาภูมิคุ้มกันบกพร่อง โดยจัดนักศึกษา
 แบ่งเป็นกลุ่มย่อยกลุ่มละประมาณ 11-12 คน

ผู้สอนแจกประเด็นอภิปรายในบทเรียนที่ต้องศึกษา ตั้งแต่สาเหตุการเกิดโรคในเด็กกลไกทางพยาธิสภาพ อาการและอาการแสดงที่สำคัญ หลักการวินิจฉัยโรค ผลกระทบต่อปัญหาสุขภาพที่สำคัญ ข้อวินิจฉัยทางการพยาบาล และการพยาบาลที่สำคัญ ให้แก่นักศึกษาก่อนล่วงหน้า ตั้งแต่เปิดภาคเรียน เพื่อให้ไปค้นคว้าหาความรู้ มาตอบคำถามในแต่ละประเด็น ในช่วงโมเรียน ผู้สอนจัดการสอนในลักษณะการสัมมนาอภิปราย โดยให้แต่ละกลุ่มมานำเสนอเนื้อหาความรู้ที่ได้ศึกษามา นักศึกษาจะเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับความรู้ ผู้สอนทำหน้าที่สรุปผลการอภิปรายเพื่อให้ได้สาระจากการสัมมนาและเติมต่อเนื้อหาความรู้ให้ครบถ้วน

2.2 ใช้กรณีตัวอย่าง (case study) เป็นวิธีการให้ผู้เรียนศึกษาจากสถานการณ์กรณีตัวอย่างซึ่งผู้สอนตัดแปลงมาจากข้อมูลของผู้ป่วยเด็กที่มีปัญหาสุขภาพจริงเพื่อครอบคลุมประเด็นเนื้อหาที่ต้องการศึกษาตั้งแต่การประเมินสภาพสาเหตุการเกิดโรค กลไกทางพยาธิสภาพอาการและอาการแสดงที่สำคัญ การวินิจฉัยโรค ข้อวินิจฉัยทางการพยาบาล และการพยาบาลที่สำคัญ การสอนนี้ใช้ในบทเรียนการพยาบาลเด็กที่มีปัญหาในระบบทางเดินปัสสาวะ โดยผู้สอนแจกข้อมูลกรณีตัวอย่าง 3 เหตุการณ์ให้นักศึกษา ซึ่งจะแบ่งเป็นกลุ่มย่อยกลุ่มละ 1 สถานการณ์ แจกให้ล่วงหน้าก่อนชั่วโมงเรียน 2 สัปดาห์ เพื่อให้ไปศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ จากกรณีตัวอย่าง พิจารณาวางแผนการพยาบาล เชื่อมโยงเหตุผล จากทฤษฎีเพื่อตอบคำถามที่เกิดขึ้นในกรณีตัวอย่าง และสรุปประเด็นสำคัญ เมื่อถึงชั่วโมงเรียนนักศึกษาแต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายแลกเปลี่ยนเนื้อหาและประสบการณ์ในประเด็นต่างๆ โดยมีผู้สอนช่วยสรุปความรู้ให้ครบถ้วน ตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้

หลังจบการเรียนการสอนในรูปแบบ Self study ทั้งแบบการอภิปรายแบบสัมมนา (Seminar Group) และใช้กรณีตัวอย่าง (case study) ผู้สอนจะให้รายชื่อเอกสารตำราที่ใช้ในบทเรียน เพื่อให้ นักศึกษาได้ศึกษาต่อ ส่วนการประเมินผลสัมฤทธิ์ การเรียนรู้ของนักศึกษา ผู้สอนจะประเมินผล ในทักษะกระบวนการกลุ่ม การมีส่วนร่วมในการอภิปรายของกลุ่ม และประเมินผลสัมฤทธิ์ การเรียนรู้จากการสอบ

ผลของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ในรายวิชาการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น

จากการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น พบผลลัพธ์ในด้านที่ดีของกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ดังนี้

1. นักศึกษาสนใจในการเรียนมากขึ้น แต่อาจไม่ได้ช่วยให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่วัดจากคะแนนการสอบเพิ่มขึ้นมากกว่าการสอนแบบบรรยาย สอดคล้องกับผลการศึกษาของ อำนาง ศรีรัตนบัลล์¹⁴ ที่ว่าการสอนแบบ PBL ทำให้เกิดการเรียนรู้ด้านเนื้อหา ได้ดีกว่าการสอนแบบธรรมดาเพียงเล็กน้อย สิ่งที่ดีกว่าชัดเจนคือนักศึกษารู้สึกสนุกและมีความอยากเรียนเพิ่มขึ้น แต่อย่างไรก็ตามการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมได้เรียนรู้ด้วยตนเอง จะช่วยพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา เกิดการเข้าใจอย่างลึกซึ้ง และมีการคงอยู่ของความรู้ยาวนานกว่า⁷

2. จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลของความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาก่อนและหลังจบการเรียนในรายวิชาฯ ยังไม่พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่จากการสังเกตของทีมาจารย์ขณะฝึกปฏิบัติบนหอผู้ป่วย พบว่านักศึกษามีความเชื่อมั่นในตนเอง มีพฤติกรรมการแสดงออก

มากขึ้น อาจเป็นเพราะการเรียนรู้ด้วยตนเอง จะทำให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจกล้าแสดงความคิดเห็น กระตุ้นในการเรียนรู้สูง เกิดความสนใจ และให้คุณค่าต่อการปฏิบัติการพยาบาลมากกว่าการสอนแบบดั้งเดิม^{3,15}

3. นักศึกษาค้นเคยกับการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง จึงสามารถประยุกต์ใช้ในการเรียนภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วยได้ เพราะการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นหลักมีส่วนช่วยกระตุ้นให้นักศึกษาเกิดความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้น¹⁵

4. กระบวนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลัก และการศึกษาดูด้วยตนเองเป็นวิธีการ ที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษา เกิดการบูรณาการความรู้นำไปสู่กระบวนการตัดสินใจทางคลินิกที่เหมาะสมกับสถานการณ์ในการปฏิบัติการพยาบาลเด็ก¹⁶

บทเรียนที่ได้สู่ประเด็นที่ควรพัฒนาในการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในรายวิชาการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น

จากการประเมินผลการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus group) ได้ข้อค้นพบ ซึ่งเป็นจุดที่ควรพัฒนาในการจัดการสอน ผู้เขียนจึงขอแลกเปลี่ยนเสนอแนวทางเพื่อลดจุดอ่อนที่พบ ทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการจัดการศึกษามากที่สุด

ประเด็นที่ 1 การจัดการเรียนการสอนแบบที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางต้องแบ่งเป็นกลุ่มย่อย จึงต้องจัดหาอาจารย์ผู้สอนประจำกลุ่ม โดยเฉพาะในรูปแบบของ PBL จำเป็นต้องหาอาจารย์ประจำกลุ่มให้เพียงพอ ต่อจำนวนกลุ่มย่อย ดังนั้นหากจำนวนนักศึกษามีมากเกินไปกว่าจำนวนผู้สอน จะทำให้เกิดปัญหาในการจัดการสอน

สิ่งที่ได้ดำเนินแก้ไขแล้วคือปรับเปลี่ยนการสอนจาก PBL ในบางบทเรียนมาเป็นแบบแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง (Self study) ในลักษณะแบบอภิปรายสัมมนา และกรณีตัวอย่างดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งก็ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการเรียนการสอน ทั้งในด้านผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ของนักศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ที่ยังคงได้ใช้ ลักษณะของรูปแบบที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแต่ข้อดีที่เด่นชัดคือ ใช้อาจารย์ผู้สอนเพียงแค่นักคน จึงช่วยลดภาระงานสอนของอาจารย์ในกลุ่มวิชาได้อย่างมาก นอกจากนี้ทางคณะได้เริ่มพัฒนาการเรียนการสอนผ่านทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (E-learning) เพื่อลดจำนวนผู้สอนแต่ยังคงไว้ซึ่งคุณภาพ การสอนในแบบที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และในอนาคตมีการวางแผนการจัดการสอนในรูปแบบของ Team-based Learning ซึ่งเหมาะสมกับกลุ่มนักศึกษขนาดใหญ่มากได้ ประมาณ 160 คน แบ่งกลุ่มย่อยได้โดยไม่ต้องมี tutor¹⁴ แต่ผู้สอนต้องสร้างคู่มือสำหรับผู้เรียนสร้างแบบทดสอบเพื่อรับประกันความพร้อมของผู้เรียนและสร้างแบบฝึกหัดที่เน้นการประยุกต์ใช้

ประเด็นที่ 2 ความยากลำบากในการจัดการสอนแบบที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางประการหนึ่งคือแหล่งทรัพยากรความรู้ต่างๆ ทั้งเอกสารตำรา หนังสือ คอมพิวเตอร์ รวมถึงห้องเรียนไม่เพียงพอ กับความต้องการของ ผู้เรียนหากนักศึกษามีจำนวนมาก ดังนั้นจึงต้องพัฒนาสื่อการเรียนการสอน บทเรียนช่วยสอน จัดหาดำราให้เพียงพอเพื่อเป็นแหล่งค้นคว้าของนักศึกษา

ประเด็นที่ 3 สิ่งสำคัญของการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือ ผู้เรียนต้องมีการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนั้นหากนักศึกษาไม่มีเวลาในการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองจะทำให้กระบวนการเรียนรู้ไม่สำเร็จลุล่วง ไม่ได้รับความรู้

ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ของรายวิชา ด้วยเหตุนี้ เพื่อให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ในการเรียนการสอนต้องจัดสรรเวลาเพื่อให้นักศึกษาได้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง มีการพบปะกับผู้เชี่ยวชาญ หรือทำกิจกรรมกลุ่มย่อย อย่างเพียงพอ

ประเด็นที่ 4 ปัญหาของการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางที่พบในนักศึกษา คือ นักศึกษาบางคนไม่เข้าใจกระบวนการเรียนการสอนไม่มีความพร้อม เช่น ขาดทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง และทักษะการแก้ปัญหาแนวทางการแก้ไขนอกจากมีโครงการเตรียมความพร้อมต่อการเรียนโดยใช้ปัญหาเป็นหลักเพื่อฝึกฝนทักษะการสืบค้นหาความรู้ด้วยตนเองแล้วอาจารย์ในกลุ่มวิชายังจัดระบบ กำกับและติดตามประเมินผลทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษา โดยให้นักศึกษาส่งหัวข้อเนื้อหาที่ค้นคว้าได้ให้ tutor ประจำกลุ่มก่อนชั่วโมงเรียน

ประเด็นที่ 5 นักศึกษาบางส่วนไม่ได้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง แต่ใช้ข้อมูลเก่าจากเอกสารของรุ่นที่ ทำให้ไม่ได้ฝึกกระบวนการคิดวิเคราะห์ และแก้ปัญหาอย่างสมบูรณ์ ดังนั้นผู้สอนต้องสร้างหรือพัฒนาโจทย์ปัญหาอย่างต่อเนื่อง เพื่อป้องกันปัญหา⁷

บทสรุป

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นรูปแบบที่ดีสามารถพัฒนาผู้เรียนให้เกิดศักยภาพ และเป็นผู้ใฝ่เรียนรู้ แต่ไม่ใช่สิ่งที่จะทำได้ง่ายหากผู้สอนและผู้เรียนไม่เข้าใจในกระบวนการ หรือหากไม่มีทรัพยากรช่วยในการเรียนรู้ตามที่ผู้เรียนต้องการ ก็ย่อมไม่ประสบความสำเร็จในวัตถุประสงค์การเรียนตามที่คาดหวังไว้ การจัดการเรียนการสอนในรายวิชาการพยาบาลเด็กและวัยรุ่นได้มีการปรับวิธีการสอนให้มีความหลากหลาย และยืดหยุ่นตาม

สถานการณ์รวมทั้งความพึงพอใจของผู้เรียน โดยยังคงจัดกลยุทธ์การสอนตามหลักการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือผู้สอนลดบทบาทในการบรรยายเพื่อถ่าย ทอดความรู้อย่างเดียว มาเป็นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง ไม่ใช่แค่การ “ทำตาม คิดตาม”

เอกสารอ้างอิง

1. เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. **บัณฑิตแห่งศตวรรษที่ 21: แนวคิดการปฏิรูปการศึกษาไทย**. กรุงเทพฯ: บริษัท ส.เอเชียเพลส (1989) จำกัด; 2539.
2. สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี กลุ่มงานราชกิจจานุเบกษา. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542**. 2554 (เข้าถึงเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2554); Available from : <http://www.ratchakittha.soc.go.th/DATA/PDF/2542/A/074/L.PDF>.
3. พวงรัตน์ บุญญาณรงค์. **การเรียนรู้โดยใช้ปัญหา Problem-based Learning**. กรุงเทพฯ: ธนาเพสแอนด์กราฟฟิค; 2544.
4. Young LE., Paterson BL. **Teaching Nursing: Developing a Student-Centered Learning Environment**. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins; 2007.
5. ชนาธิป พรกุล. **แคลส: รูปแบบการจัดการเรียน การสอนที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2543.
6. งานประกันคุณภาพการศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. **คู่มือการจัดเก็บข้อมูลตามตัวบ่งชี้คุณภาพ ระดับคณะ/หน่วยงานจัดการเรียนการสอนประจำปีการศึกษา 2553**. เอกสารอัดสำเนา. 2554.

7. วัลลี สัตยาชัย. การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็น
หลัก:รูปแบบ การเรียนรู้โดยผู้เรียนเป็น
ศูนย์กลาง. กรุงเทพฯ: บุ๊คเน็ต; 2547.
8. Froyd J, Simpson N. **Student-Centered
Learning Addressing Faculty
Questions about Student-centered
Learning.** [Cited 2010 March 20]
Available from: URL: http://ccliconference.org/files/2010/03/Froyd_Stu-CenteredLearning.pdf; 2010.
9. ทิสนา แชมมณี. **ศาสตร์การสอน:
องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการ
เรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.** พิมพ์ครั้งที่ 4.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย; 2548.
10. เกียรติศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ และคณะ.
รายงานการวิจัย การสังเคราะห์องค์ความรู้
เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นตัว
ผู้เรียนเป็นสำคัญ ตั้งแต่ พ.ศ. 2542-2547.
กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่ง
ประเทศไทย; 2548.
11. ศิราณี จันทร์สิงห์. **การจัดการเรียน
การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของ
คณะพยาบาลศาสตร์สังกัดทบวง
มหาวิทยาลัย.** (วิทยานิพนธ์พยาบาล
ศาสตรมหาบัณฑิต การพยาบาลผู้ใหญ่).
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล; 2545.
12. อารีวรรณ กลั่นกลิ่น และคณะ. ความ
พร้อมของนักศึกษาพยาบาลในการ
เรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นหลัก **พยาบาล
สาร 2551; 35(2) เมษายน-มิถุนายน:1-9.**
13. สุภาพ ธีระประทีป. **คู่มืออาจารย์:รายวิชา
การพยาบาลเด็กและวัยรุ่น คณะ
พยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรม
ศาสตร์.** เอกสารอัดสำเนา. 2545.
14. อำนาจ ศรีรัตนบัลล์. การเรียนรู้โดย
ใช้ปัญหาเป็นหลัก (Problem-based
Learning) : บทเรียนจากกาลามสูตร.
**วารสารจุฬาลงกรณ์เวชสาร 2549; 50
(1): 1-5.**
15. มณี อาภานันท์กุล, รุจิเรศ ธนุรักษ์
และประพิศ จันทร์พุกษา. ผลของ
การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นหลักต่อ
ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง
และการรู้สึกรับผิดชอบในตนเองของ
นักศึกษาพยาบาล. **วารสารพยาบาล
2547; 53 (1): 35-45.**
16. สุรศักดิ์ ตรีนิย และชิดกมล สังข์ทอง.
การตัดสินใจทางคลินิกของนักศึกษา
พยาบาลในการปฏิบัติการพยาบาลเด็ก.
**วารสารการพยาบาลและการศึกษา
2552; 2 (3): 77-89.**